

ВПЛИВ ЖАКА П'ЄРА БРІССО НА ПОЧАТОК ВІЙНИ ПЕРШОЇ КОАЛІЦІЇ У 1792 РОЦІ

Прихідько Андрій,

студента III-го року навчання

історичного факультету

Тернопільського національного педагогічного

університету імені В. Гнатюка

e-mail: andriiprikhidko@gmail.com

Науковий керівник: **Валіон Оксана,**

кандидат історичних наук, доцент,

кафедра всесвітньої історії та релігієзнавства

Тернопільського національного педагогічного

університету імені Володимира Гнатюка

У світлі сучасних геополітичних подій та нагальності розуміння історичних коренів міжнародних конфліктів, роль Жака П'єра Бріссо в початку Війни першої коаліції у 1792 р. стає предметом особливого інтересу для дослідження. Велика французька революція та пов'язані з нею події, зокрема, військовий контекст, не лише вплинули на хід історії того часу, але й знаходять відгук у сучасних політичних реаліях. Досліджувана проблема відображає важливий етап в історії Європи, коли політичні та ідеологічні протиріччя вели до значної міжнародної конфронтації. Роль Бріссо як активного учасника та пропагандиста війни проти революційної Франції підкреслює вплив окремих діячів на політичні події та міжнародні відносини. Зв'язок цієї проблеми з сучасністю полягає у нагадуванні про те, як історичні постаті та їх рішення мають далекосяжні наслідки для міжнародної політики та стабільності світового порядку.

Цінними в осмисленні постаті й діяльності Бріссо стали джерела та історіографія, до яких ми зверталися під час написання цієї статті. На нашу увагу заслуговують мемуари діяча [1], та його промови [9], книга про подорож до Америки [7], газета, яку Бріссо публікував під час Революції [6]. Серед дослідників, які займалися вивченням діяльності одного із найвідоміших жирондистів, вкажемо праці: Сюзанни д'Юар [2], Франка Аттара [3], Томаса Лалаве [4], Саймона Берроуза [5], Олара Франсуа-Альфонса [8] та ін. Вказаний масив документів й аналітичних праць сприяв всебічному аналізу постаті Жака Бріссо, розумінню його поглядів та намірів крізь призму часу.

Жак П'єр Бріссо був французьким політиком, адвокатом та журналістом, одним із головних діячів Французької революції. Він – лідер жирондистів – поміркованої політичної групи, що виступала за

республіку, але проти радикальних заходів якобінців. Діяч активно публікувався, пропагуючи свої погляди, та критикуючи абсолютистський режим. Бріссо був засновником та редактором впливової газети «Le Patriote français» («Французький патріот»), що висвітлювала події революції, популяризувала ідеї жирондистів та критикувала їхніх опонентів.

Бріссо розпочав кампанію, спрямовану на вступ Франції у війну, коли входив до Законодавчих зборів восени 1791 року, та розвивав її впродовж зими. Він виступав за війну, незважаючи на те, що армія була ослаблена через еміграцію, дезертирство і повстання. Проте діяча не турбувало ведення війни з погано навченою та недостатньо забезпеченою армією, оскільки він не цінував досвіду [1].

В уряді Жак у 1790 р. запропонував Асамблеї обрати міністерство. Він не переймався тим, що члени Асамблеї зроблять неправильний вибір. На думку Бріссо, за винятком посади міністра фінансів, функції міністрів не вимагають особливої кваліфікації. Так само він не вважав, що армія потребує спеціального досвіду. Міфи про армію Американської революції особливо вплинули на погляди Бріссо [1, с. 25].

Він вважав, що професійні військові є небезпечно аристократичними і призведуть до постійних і непотрібних конфліктів з іншими силами. З цього приводу діяч зауважував: «Ті, хто володіє цим мистецтвом (військовим досвідом), будуть використовувати його, щоб отримати славу чи багатство, вони прагнуть розпалювати ворожнечу, але республіки повинні уникати війни, а особливо її духу» [9]. Професійні солдати, набрані з дворянства, стверджував Бріссо, фактично зменшили здатність країни захистити себе [2, с. 143].

Жак Бріссо вважав, що військової майстерності можна легко набути. З цього приводу він зауважував: «Справжня сила республіки залежить від непереборної прихильності її членів до свободи і реалізації своїх прав. Володіючи ними, республіканець відбиває кожен напад, швидко навчається військовому мистецтву, переслідує і перемагає всіх своїх ворогів» [9, с. 15]. Бріссо наводив приклади американських генералів, зазначивши, що більшість з них ніколи не тримали в руках мушкета, а були купцями, фермерами, лікарями, книгопродавцями.

Резюмуючи, Жак зауважував, що кожна людина в республіці повинна бути хороброю, солдатом, із народження захисником своєї країни, але ніхто не повинен бути таким за професією.

Наступальна війна стала для Бріссо ознакою патріотизму, а оборонна – зрадою. Максиміліан Робесп'єр заперечував цій позиції, зазначаючи, що війна дасть владу самим ворогам революції, призведе до зради загальної справи. Однак, Бріссо відповів, що народ знатиме, як боротися з цими зрадами. Більше того, він боявся, щоб його не зрадили [1, с. 155].

Найскладніше було проштовхнути ідею війни в Асамблеї. Проте, якщо Бріссо не довіряли, то щодо генералів Жильбера де Лафаета і Луї-Марі-Жак-Амальрік, графа Нарбонна-Лара сумнівів не було. Адже, коли країні загрожує війна, то армію необхідно підтримати. Жак це розумів і користувався їхнім націоналізмом [4].

Лафайет і Нарбонн розглядали майбутню війну як можливість привести армійських офіцерів у відповідність до підтримки конституційної системи. Королівський уряд міг отримати контроль над збройними силами та використовувати їх як усередині, так і зовні для підтримки порядку та запобігання подальшій революції [3, с. 88].

Крім того, війна надала б більшої популярності тим, хто її проводив. Лафает і Нарбонн прагнули використати війну, щоб розрядити проблему емігрантів і запобігти втручання іноземців у внутрішні справи Франції.

У Законодавчих зборах Бріссо майстерно проявляв свої ораторські здібності. Він критикував імператора Габсбургів, вмів маніпулювати інформацією, вимагав наступальної війни, бо на його думку, відкрита війна краще, ніж тиха. Війна для нього була необхідною, бо в іншому випадку Франція буде знеславленою [9, с. 24].

Бріссо також «продавав» війну, неодноразово друкуючи у своїй газеті, що австрійці зосереджували війська на кордонах Франції, а у Відні повідомляли про переміщення військ та підготовку спорядження. Газета Бріссо стверджувала, що бельгійці радо зустрінуть французькі війська, а люди скрізь, перебуваючи під ярмом монархічного деспотизму, охоче вітатимуть французьку армію, та прийматимуть нові французькі інститути. Це була б визвольна війна, для самооборони, а не завоювань [6].

Побоюючись, що король насправді не хоче війни, жирондисти надумали, як обійти цю перешкоду. Друг Бріссо, Банкаль де Іссар, закликав звинуватити принців у Кобленці в змові і негайно застосувати проти них силу. Оскільки йшлося про покарання за злочин, скоєний проти конституції французами, а не про іноземну війну, Національні збори б заявили, що немає жодних підстав для того, щоб король використовував свою ініціативу пропозиції, надану йому конституцією, у звичайних випадках війни з іноземними державами. Таким чином, жирондистам нарешті вдалося змусити короля виконати, передбачений конституцією обов'язок, оголосити війну 20 квітня 1792 року. Хоча й для цього Асамблея змусила його призначити міністрів, що симпатизували жирондистській політиці [4, с. 7].

Війна слугувала передусім внутрішньополітичним цілям. І Лафает, і Бріссо були готові розпочати війну, наслідки якої могли б бути особливо серйозними для Франції. Проте мотиви обох діячів не слід вважати однаковими. Лафает хотів остаточно зберегти конституційну

систему. Бріссо виступав за хрестовий похід проти королів, який мав призвести до далекосяжних наслідків. Він вважав усіх королів та їх союзників злом, відкидав мир і навіть дипломатичні відносини з тими людьми, яких сприймав як ворогів. Отже, позиція Бріссо була рішучішою, ніж у Лафайета, демонструвала готовність розпочати та виправдати наступальну війну.

Висновки. Таким чином, війна першої коаліції розпочалася 20 квітня 1792 р. Це був конфлікт між революційною Францією та державами, що були обурені Французькою революцією. Коаліція складалася переважно з Європейських монархій, у тому числі Австрії, Пруссії, до яких у 1793 р. приєдналася Великобританія. Війна тривала до 1797 року. Революційна Франція перемогла у багатьох битвах, що зміцнило її позиції на міжнародній арені. Крім того, Війна першої коаліції послабила Австрію та Пруссію. Водночас Франція відчула важкі втрати, що вплинули на глибокі соціальні зміни у країні, зокрема, набули розвитку націоналістичні рухи, які також поширилися у Європі, та ліберальні ідеї, завойовані під час Революції. Відбулась секуляризація суспільства через появу антиклерикальних настроїв. Згодом проти Франції з'явилися нові коаліції, які, в свою чергу, призвели до змін політичного ландшафту Європи.

Дослідження показало, що вплив Жака П'єра Бріссо на початок Війни першої коаліції у 1792 р. був значним. Його політичні погляди та активна підтримка війни сприяли мобілізації європейських держав проти революційного режиму. Діяльність діяча стала одним із ключових чинників, що призвела до початку воєнних дій, які, зрештою, на тривалий час поклали кінець миру у Європі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Jacques-Pierre Brissot de Warville, Claude Perroud. J.-P. Brissot: Memoires (1754–1793). HARVARD COLLEGE LIBRARY. 1849. 397 p.
2. d'Huart S. Brissot, la Gironde au pouvoir. Paris: Robert Laffont. 1986. 244 p.
3. Attar F. Naissance et fonctions du bellicisme révolutionnaire. Seuil: l'Univers historique. 2010. 395 p.
4. Lalevée T. National Pride and Republican grandezza: Brissot's New Language for International Politics in the French Revolution. *French History and Civilisation*. 2015. Vol. 6. URL: <https://h-france.net/rude/wp-content/uploads/2017/08/LaleveeVol6.pdf> (дата звернення: 03.02.2024).
5. Burrows S. *H-France Review*. 2018. Vol. 18, no. 120. URL: <https://h-france.net/vol18reviews/vol18no120burrows.pdf> (дата звернення: 25.01.2024)
6. LE PATRIOT FRANCOIS. No. 965, 1792. URL: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k49499z> (дата звернення: 18.01.2024)
7. Brissot de Warville J.-P. *New Travels in the United States of America* / trans. by J. Barlow. University of Michigan. 1794. 348 p.
8. Aulard François-Alphonse. *La Politique et l'éloquence de Brissot*. Charavay frères. Paris. 1884. 60 p.
9. Troisième discours de J.-P. Brissot, ... sur la nécessité de la guerre, prononcé à la Société, le 20 janvier 1792. URL: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k62620926> (дата звернення: 15.03.2024).